TRIANGEL VZW · MORTSEL · 12 NOVEMBER 2026

Ook mannen

Partnergeweld tegen mannen, bekeken via het voorspellende brein en contextgevoeligheid

Koen Thomeer

huisarts, Vakgroep Huisartsgeneeskunde en Bevolkingsgezondheid, UAntwerpen

TRANSPARANTIE

Belangenverklaring

Koen Thomeer

Geen commerciële belangen.

Vergoeding

Spreekvergoeding door Triangel vzw. Geen sponsoring.

Eigen initiatieven

ookmannen.be en contextthinking.org zijn persoonlijke initiatieven van de spreker.

Onderzoekssteun

Het onderzoek naar autisme en hoogbegaafdheid in de eerste lijn, waaruit contextthinking.org groeide, kreeg steun van het Fonds Dr. Daniël De Coninck (Koning Boudewijnstichting).

Deelnemers konden de lezing ook online volgen.

DOEL

Wat je meeneemt

1. Je kent het model van het voorspellende brein en weet waarom het ook over de waarnemer gaat.
2. Je herkent verschillen in contextgevoeligheid, bij cliënten en bij jezelf.
3. Je herkent dwingende controle en verhullingsmechanismen bij mannelijke slachtoffers.
4. Je weegt het label “narcist” in een dossier als een uitspraak met een afzender.

OPBOUW

Waarom we bij het brein beginnen

Wat we zien in een gesprek, een dossier of een relatie, is een voorspelling die voortdurend wordt bijgestuurd. Wie weet hoe die voorspelling werkt, ziet sneller waar misverstanden ontstaan.

1 Het voorspellende brein

2 Context

3 Ook mannen

4 De narcisme-val

5 Praktijk

DEEL 1

Het voorspellende brein

Karl Friston en het vrije-energieprincipe

UITGANGSPUNT

Het brein voorspelt voortdurend wat het zal waarnemen, en stuurt bij waar de voorspelling niet klopt.

Waarnemen is een beste gok: zintuiglijke input, aangevuld met herinneringen, verwachtingen en de situatie.

Friston K. Nat Rev Neurosci. 2010;11(2):127-138.

HET MODEL

Lagen die voorspellen

Hoog niveau context, verwachtingen

↓ Voorspelling (top-down) ↑ Voorspellingsfout (bottom-up)

Middenniveau objecten, betekenis

↓ Voorspelling (top-down) ↑ Voorspellingsfout (bottom-up)

Laag niveau kenmerken: licht, toon

↓ Voorspelling (top-down) ↑ Voorspellingsfout (bottom-up)

Zintuiglijke input wat binnenkomt

Vrije energie minimaliseren

Bovengrens op verrassing verkleinen

Route 1: model bijstellen

Waarnemen en leren: verwachting bijstellen

Route 2: wereld bijstellen

Handelen (actieve inferentie)

Precisie

Gewicht van een foutsignaal: betrouwbaarheid

Naar Friston K. Nat Rev Neurosci. 2010;11(2):127-138.

PRECISIE

Hoeveel telt een signaal?

Helder zicht

Input 73% · verwachting 27%

De input is betrouwbaar en krijgt veel gewicht. De waarneming volgt wat binnenkomt.

Mist

Input 29% · verwachting 71%

De input is onbetrouwbaar. Het brein vult aan vanuit wat het verwacht.

Weging zonder situatie

Input 73% · verwachting 27%

In de mist krijgt de input evenveel gewicht als bij helder zicht. De situatie verandert niets aan de weging.

In het model hangt de weging af van de geschatte betrouwbaarheid in deze situatie.

Illustratieve getallen uit een rekenvoorbeeld: gewogen gemiddelde van verwachting en input.

ACTIEVE INFERENTIE

Van waarnemen naar beslissen

Het brein kiest handelingen die de verwachte vrije energie verlagen. Die heeft twee delen.

Extrinsieke waarde

Naar een verwachte, gewenste toestand gaan: doelen en voorkeuren.

Epistemische waarde

Onzekerheid wegnemen: in de mist trager rijden en dichterbij kijken.

Klinisch

Routines, controleren en vermijden kunnen gelezen worden als pogingen om de voorspellingsfout laag te houden.

Friston K et al. Cogn Neurosci. 2015;6(4):187-214. Van de Cruys S et al. Psychol Rev. 2014.

GEVOLGEN

Wanneer de weging ontspoort

Autisme

VOORGESTELDE VERSTORING

Zwakke priors, of uniform hoog gewicht aan foutsignalen.

CONTEXTUELE LEZING

De weging past zich minder aan de situatie aan; elk detail telt even zwaar.

Veel onderzocht

Psychose

VOORGESTELDE VERSTORING

Zwakke priors in het klassieke model; andere studies vinden net sterke priors.

CONTEXTUELE LEZING

De eigen verwachting wordt niet meer bijgestuurd door de situatie.

Veel onderzocht

Depressie

VOORGESTELDE VERSTORING

Verstoorde (belonings)voorspellingsfouten; een ‘locked-in’ brein.

CONTEXTUELE LEZING

Een brein dat relatief ongevoelig is voor zijn sensorische context.

Beperkt onderzocht

Contextuele lezing: synthese vanuit contextthinking.org, hypothese. Bronnen in de sprekersnotities.

GEVOLGEN

Wanneer de weging ontspoort

Trauma, PTSS

VOORGESTELDE VERSTORING

Opgestapelde voorspellingsfouten; gewijzigde verwachtingen over de wereld.

CONTEXTUELE LEZING

Een veilige situatie weegt te weinig tegen de dreigingsverwachting.

Zeer beperkt onderzocht

ADHD

VOORGESTELDE VERSTORING

Relatief meer gewicht aan input dan aan verwachting, in één EEG-studie bij 59 kinderen.

CONTEXTUELE LEZING

Open vraag.

Zeer beperkt onderzocht

Hoeveel onderzoek?

72

studies in een transdiagnostische systematische review: 33 schizofreniespectrum, 33 neurontwikkeling, 5 stemming, 4 neurocognitief, 1 PTSS, 1 middelengebruik.

Qela et al. Neurosci Biobehav Rev. 2025. Contextuele lezing: hypothese.

KANTTEKENING

Een kader met grenzen

Toetsbaarheid

Het principe is ruim genoeg om bijna elk patroon te verklaren. Specifieke modellen zijn wel toetsbaar, met wisselende resultaten.

Richting

Bij psychose vinden studies zowel zwakkere als sterkere verwachtingen. Het hiërarchische niveau zou dat kunnen verzoenen.

Contextblindheid

Als gemeenschappelijke factor achter verschillende diagnoses is het een synthese. Het is niet aangetoond.

Alotaibi. Front Hum Neurosci. 2026. Sterzer P et al. Biol Psychiatry. 2018;84(9):634-643.

DE WAARNEMER

Ook de deskundige voorspelt

Een beoordelaar brengt verwachtingen mee: over wie dader is en over hoe een geloofwaardig verhaal klinkt.

Onderzoek naar DARVO

Wie las dat een dader ontkende, aanviel en de rollen omdraaide, beoordeelde die dader als minder misbruikend en geloofwaardiger, en het slachtoffer als minder geloofwaardig.

Vignetstudie, 230 studenten, scenario van seksueel geweld.

In het model

Een vlot, samenhangend verhaal krijgt veel precisie. Een verward verhaal krijgt weinig. Die weging gebeurt in de waarnemer.

Harsey SJ, Freyd JJ. J Interpers Violence. 2023;38(17-18):9985-10008.

DEEL 2

Context

De boom onder de voorspelling

De contextboom

Context is het mentale netwerk waarin een prikkel betekenis krijgt. Wortels: verleden en ervaring. Takken: verwachtingen, mensen, plaatsen.

DE BRUG

Friston en context: één model, twee talen

In het model van Friston	In de taal van contextdenken
Generatief model, priors	Context: verleden, verwachting, omgeving
Voorspellingsfout	Wat niet past in het verwachte
Precisie	Welk signaal telt in deze situatie
Actieve inferentie	Situaties zoeken die voorspelbaar zijn
Weging die zich niet aanpast aan de situatie	Contextblindheid (werkhypothese)

Rechterkolom: vertaling vanuit contextthinking.org. De laatste rij is een werkhypothese.

CONTEXT

Dezelfde woorden, drie betekenissen

“Het gaat goed.”

Wie net geslaagd is

Opluchting.

Wie vorige week zijn werk verloor

Verzachting van een pijnlijke waarheid.

Wie het gesprek wil afsluiten

Een signaal om te stoppen.

Het verschil zit in alles rond de woorden.

SPECTRUM

Drie profielen van contextgevoeligheid

Denkstijl	Kenmerken	Sterktes	Kwetsbaarheden
Laag-contextueel	Letterlijk, precies, voorspelbaar	Eerlijk, analytisch, betrouwbaar	Rigiditeit, misverstanden, stress bij verandering
Gemiddeld	Combineert ratio en intuïtie	Flexibel, empathisch	Niet apart beschreven
Hoog-contextueel	Leest nuances, voelt impliciete signalen	Creatief, verbindend, relativerend	Mentale uitputting, overname van verantwoordelijkheid

Iedereen staat ergens op deze lijn. Geen van beide uitersten is beter dan het andere.

Naar Thomeer K, Vermeulen P. Huisarts Nu. 2026;55(2):94-98, tabel 1.

TWEE ROUTES

Twee manieren om de wereld voorspelbaar te houden

Denkstijl	Route 1: beeld bijstellen	Route 2: wereld bijstellen
Laag-contextueel	Letterlijk, op expliciete informatie	Op de omgeving: routines, regels, controle
Hoog-contextueel	Breed en voortdurend, veel scenario's tegelijk	Op zichzelf: aanpassen, overnemen, voorkomen

Rigide wordt het wanneer de keuze niet meer meebeweegt met de situatie.

Onder stress schuift iedereen richting de laag-contextuele kant.

Vertaling binnen het contextkader, werkhypothese. Naar Friston 2010 en Van de Cruys et al. 2014.

STRESS

Stress maakt iedereen tijdelijk laag-contextueel

Wat er gebeurt

Milde, oncontroleerbare stress onderdrukt de prefrontale cortex. Reflexmatige en emotionele circuits worden dominanter: minder overzicht, minder flexibiliteit, meer gewoontegedrag.

In een scheiding

Een scheiding en een deskundigenonderzoek zijn situaties met weinig controle, voor beide partijen. Een mail wordt letterlijker gelezen, een opmerking sneller als kritiek gehoord.

Klinisch

Voorspelbaarheid bieden. Misverstanden vroeg en expliciet rechtzetten.

Arnsten AFT. Nat Rev Neurosci. 2009;10(6):410-422.

DENKSPIEGEL-EFFECT

Ieder gaat uit van het eigen denken

Wie weinig context meeneemt

verwacht dat alles wat telt, gezegd wordt.

Wie veel context meeneemt

verwacht dat het aangevoeld wordt.

Beiden gaan uit van zichzelf en zien in de ander onwil. Mensen zien hun eigen keuzes als gewoon, en wie anders kiest als iemand met een afwijkend karakter.

Ross L, Greene D, House P. J Exp Soc Psychol. 1977;13(3):279-301.

DENKSPIEGEL-EFFECT

Ook de beoordelaar spiegelt

Hoog-contextuele beoordelaar

Laat veel impliciet en verwacht dat de ander aanvult. Leest de onderstroom mee. Een letterlijke partij kan dan kil of onwillig overkomen.

Laag-contextuele beoordelaar

Geeft feiten en verwacht feiten. Een helder, samenhangend verhaal weegt zwaar. De emotionele ondertoon valt sneller weg.

Een moeizaam gesprek tussen beoordelaar en partij kan een mismatch tussen twee denkstijlen zijn.

Bij een sterke indruk: welk deel komt uit mijn eigen denkstijl?

Naar Thomeer en Vermeulen, Huisarts Nu 2026. Toepassing op het deskundigenonderzoek: werkhypothese.

PERSOONLIJKHEID

Van contextblindheid naar persoonlijkheidsstijl

Situaties en emoties moeilijker plaatsen in hun context → Minder grip en voorspelbaarheid → Patronen die houvast geven: perfectionisme, emotionaliteit, dominantie, afhankelijkheid → Bij toenemende rigiditeit relationeel belastend

Aanvankelijk functioneel. In de klinische praktijk belanden zulke patronen soms in het spectrum van de persoonlijkheidsstoornissen.

Thomeer K, Vermeulen P. Huisarts Nu. 2026;55(2):94-98. Verklarend kader, werkhypothese.

PERSOONLIJKHEID

Wanneer de context wegvalt: twee voorbeelden

Obsessief-compulsieve stoornis

Moeite om gedrag aan te passen wanneer de regels veranderen. Meta-analyse van 11 studies, 335 patiënten en 311 controles: een robuust tekort in het wisselen van aandachtsdimensie, met een middelgroot tot groot effect.

Samenhang met frontostriatale netwerken.

Borderline persoonlijkheidsstoornis

Bij negatieve emotie minder activiteit in de ventromediale prefrontale cortex tijdens een remmingstaak. Lezing: de dempende invloed van de situatie valt weg.

Kleine fMRI-studie: 16 patiënten, 14 controles.

Binnen het contextkader: persoonlijkheidsstoornissen als doorgedreven laag-contextuele stijlen. Werkhypothese.

Chamberlain SR et al. Curr Top Behav Neurosci. 2021;49:125-145. Silbersweig D et al. Am J Psychiatry. 2007;164(12):1832-1841.

DSM

Waarvoor de DSM ontworpen werd

Een classificatiesysteem om de overeenstemming tussen clinici en onderzoekers te verhogen. Het ontwerpdoel is niet het aantonen van afgrensbare ziekte-entiteiten.

PTSS

0,67

Test-hertest, kappa: ‘very good’

Majeure depressie

0,28

Test-hertest, kappa: ‘questionable’

Biomarkers

Na decennia onderzoek bakenen geen biologische markers DSM-categorieën op individueel niveau betrouwbaar af.

Regier DA et al. Am J Psychiatry. 2013;170(1):59-70. Thomeer, Vermeulen, van Os. DSM in de spreekkamer.

DSM

Grenzen die verschuiven

Drempels

Van DSM-III tot DSM-5 veranderden drempels en definities, niet allemaal in dezelfde richting. Bij sommige aandoeningen werd de drempel lager, bij andere hoger.

De rouwuitzondering

DSM-5 schrapte de uitzondering voor rouw. Tot 50% van de rouwenden bereikt de drempel voor een majeure depressie. Rouwenden zonder diagnose onder DSM-IV hadden geen verhoogd risico op recidief, suïcidepoging of angststoornissen.

Als de criteria veranderen, verandert ook wie onder het label valt.

Fabiano F, Haslam N. Clin Psychol Rev. 2020;80:101889. Wakefield JC. Epidemiol Psychiatr Sci. 2015;24:188-196.

DSM

Een label beschrijft, de context verklaart

Belangen

69% van de DSM-5-taskforceleden had banden met de farmaceutische industrie, tegenover 57% bij DSM-IV.

Van 92 onderzochte artsen in de DSM-5-TR-panels en -taskforce ontvingen er 55 (60%) betalingen van de industrie, samen 14,2 miljoen dollar (2016-2019).

In het deskundigenonderzoek

Een label komt via brieven en verslagen in het dossier en krijgt in een procedure gewicht.

Vraag naar een profiel met sterktes, kwetsbaarheden en concreet gedrag. Een classificatie is nodig wanneer ze een administratieve erkenning mogelijk maakt.

Een DSM-label is een beschrijving. De verklaring zit in de context.

Cosgrove L, Krimsky S. PLoS Med. 2012;9(3):e1001190. Davis LC et al. BMJ. 2024;384:e076902.

EVEN STILSTAAN

Waar sta jij zelf?

Handopsteking: laag, midden of hoog. Hoe merk je dat in een gesprek met twee ex-partners?

Pauze

10 minuten

DEEL 3

Ook mannen

Partnergeweld tegen mannen in België

BELGIË

Cijfers die verrassen

1 op 3

mannen in België was ooit slachtoffer van partnergeweld

74%

van de mannelijke slachtoffers ervoer uitsluitend psychisch geweld en bedreigingen

3%

van de slachtoffers doet aangifte bij de politie

+15%

mannelijke slachtoffers contacteerden 1712 in 2024 tegenover 2023

Belgische EU-GBV-enquête 2021-2022, rapport 2024 (965 mannen); politiestatistiek 2024; jaarcijfers 1712.

DEFINITIE

Partnergeweld is een patroon

Een patroon van gedrag waarmee een partner of ex-partner macht en controle uitoefent.

- Vernederen en kleineren
- Isoleren van vrienden en familie
- Telefoon of geld controleren
- Dreigen met de kinderen
- Dreigen met valse beschuldigingen
- Seksuele dwang

Bepalend is de opstapeling: een klimaat waarin iemand voortdurend op eieren loopt. Bij mannen is het geweld vaak vooral psychisch, zonder zichtbare sporen.

ONZICHTBAARHEID

Waarom het onzichtbaar blijft

Bij de man

Schaamte. Het idee dat dit een echte man niet overkomt. Angst om niet geloofd te worden. Vaak jaren goedpraten.

In het hulpaanbod

Hulpverlening en beleid zijn historisch gericht op vrouwelijke slachtoffers. Mannen vallen daardoor tussen de mazen.

Bij wie luistert

Wie erover spreekt, wordt minder vaak ernstig genomen, of wordt aangezien voor de dader.

VERHULLING

Hoe verhulling werkt

1 Charmefaçade

Charmant en sociaal vaardig naar buiten, een ander gezicht thuis.

2 Omgekeerde victimisering

Zelf eerst aangifte doen, waardoor de man verdachte wordt.

3 Kinderen als drukmiddel

Dreigen met de verblijfsregeling, valse beschuldigingen, kinderen opzetten.

4 Psychisch boven fysiek

Gaslighting, vernedering, isolatie, financiële controle: geen sporen.

5 Digitale controle

Volg-apps, en data die selectief als “bewijs” gebruikt worden.

Geen vooroordeel

In geen van beide richtingen. Beide partijen altijd apart bevragen.

TYPOLOGIE

“Het was wederzijds”

Situationeel partnergeweld

Escalerend conflict zonder onderliggend controlepatroon. Door mannen en vrouwen, soms wederzijds.

Dwingend controlerend geweld (intiem terrorisme)

Geweld als onderdeel van dwingende controle. Asymmetrisch, ook wanneer de ander zich fysiek verzet.

Gewelddadig verzet

Geweld door wie gecontroleerd wordt, om zich te beschermen of het geweld te doen stoppen.

Een man die na jaren controle één keer terugduwt, laat een zichtbaar letsel na. De controle die eraan voorafging, laat geen sporen na.

Kelly en Johnson, Fam Court Rev 2008. Hines en Douglas, J Aggress Confl Peace Res 2010.

CASUS

Incident of patroon

Een man van 42 consulteert voor slapeloosheid en hoofdpijn. Pas bij doorvragen vertelt hij dat zijn partner zijn bankkaart beheert, zijn berichten leest en dreigt “de kinderen af te pakken” als hij over scheiden begint. Eén keer gooide ze een glas naar zijn hoofd.

Wie het incident noteert

1

glas. Het dossier toont een eenmalig incident.

Wie het patroon noteert

4

risicofactoren: financiële controle, digitale controle, dreigen met de kinderen, recente scheidingsplannen.

Fictief voorbeeld, ookmannen.be/nl/hulpverlener/risicotaxatie

PRIMAIRE AGRESSOR

Het patroon achter het laatste incident

Wie is bang voor wie? Wie past zich aan om escalatie te vermijden?

Wie verandert zijn of haar gedrag om conflict te vermijden? Wie hoeft dat niet?

Wie heeft toegang tot geld, documenten, de auto, het sociale netwerk?

Wat gebeurt er als een van beiden “nee” zegt?

Past het verhaal in de tijdslijn? Controle bouwt op, situationeel conflict schommelt.

RISICOTAXATIE

Wanneer het risico stijgt

Kritieke momenten

- (Aankondiging van) scheiding
- Procedures over kinderen of bezittingen
- Dreigend controleverlies bij de pleger
- Dwingende controle als basispatroon

Risicoverhogende factoren

- Eerder fysiek geweld, ook als het gestopt lijkt
- Dreigen met zelfdoding of moord
- Toegang tot wapens
- Middelengebruik
- Sociale isolatie van het slachtoffer
- Eerdere valse aangiftes of juridische intimidatie

Na de scheiding

- Escalatie kort na de scheiding
- Institutioneel en administratief geweld
- Kinderen als voortgezet controlemiddel

INSTRUMENTEN

Gestructureerd, als checklist

B-SAFER

Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk: een korte gestructureerde checklist voor risico op partnergeweld.

HCR-20 met FAM

Female Additional Manual, mee ontwikkeld door Vivienne de Vogel: aanvullende richtlijnen bij vrouwelijke plegers.

Let op

De meeste instrumenten zijn gevalideerd in populaties met vrouwelijke slachtoffers en mannelijke plegers. Bij mannelijke slachtoffers, zeker bij vooral psychisch geweld, kan de score het risico onderschatten. Gebruik de items om het gesprek te sturen en documenteer je redenering.

DOELGROEP: POLITIE EN JUSTITIE, STRAF- EN BURGERRECHT

B-SAFER: waarop gescoord wordt

Deel 1: partnergeweld

- Ernstig fysiek of seksueel geweld
- Ernstige dreiging, gedachten of plannen tot geweld
- Escalatie in frequentie of ernst
- Overtreden van gerechtelijke maatregelen
- Houding die geweld goedpraat: jaloezie, ontkenning, schuld bij het slachtoffer

Deel 2: psychosociaal functioneren

- Andere ernstige criminaliteit
- Relatieproblemen: scheiding of ernstig conflict over de relatie
- Problemen met werk of financiën
- Middelengebruik
- Psychische problemen, inclusief suïcidale dreiging

Scoring

Per item, nu (vier weken) en vroeger: aanwezig, deels, niet aanwezig of onvoldoende informatie.

Eindoordeel

Risico op korte en lange termijn, en op zeer ernstig geweld: laag, matig of hoog. Daarna risicobeheer.

Kropp, Hart en Belfrage. Conceptversie, Justice Canada 2005. Samenvatting; scoren vraagt handleiding en opleiding.

ALGEMEEN GEWELDSRISICO

HCR-20 versie 2: de 20 basisitems

Historisch: verleden

- Eerder geweld
- Jonge leeftijd bij eerste gewelddadig incident
- Instabiliteit van relaties
- Problemen in het arbeidsverleden
- Problemen met middelengebruik
- Psychische stoornis
- Psychopathie
- Problemen in de kindertijd
- Persoonlijkheidsstoornissen
- Eerdere onttrekking aan toezicht

Klinisch: huidig functioneren

- Gebrek aan zelfinzicht
- Negatieve opvattingen
- Actieve psychotische symptomen
- Impulsiviteit
- Reageert niet op behandeling

Risicohantering: toekomst

- Geringe kans dat plannen zullen slagen
- Blootstelling aan destabiliserende factoren
- Geringe beschikbaarheid van persoonlijke steun
- Werkt niet mee aan behandelmogelijkheden
- Hoog niveau van ervaren stress

Naar tabel 1 in de Vogel et al. 2012. Gestructureerd professioneel oordeel, geen optelsom.

DOELGROEP: VROUWEN IN DE FORENSISCHE PSYCHIATRIE

HCR-20 met FAM: waarop gescoord wordt

HCR-20 versie 2 telt 20 items; de FAM voegt er 9 toe en past er 5 aan.

Nieuw in de FAM

- Historisch: prostitutieverleden
- Historisch: problemen met opvoeden
- Historisch: zwangerschap op jonge leeftijd
- Historisch: suïcidaliteit of zelfbeschadiging
- Historisch: slachtofferschap na de kindertijd
- Klinisch: heimelijk of manipulatief gedrag
- Klinisch: laag zelfbeeld
- Risicohantering: problemen met de zorg voor kinderen
- Risicohantering: problematische intieme relatie

Aangepast

Psychische stoornis, psychopathie (lagere afkapscore), problemen in de kindertijd (opgesplitst), persoonlijkheidsstoornissen, onttrekking aan toezicht.

Eindoordeel

Geweld naar anderen. Experimenteel: zelfdestructief gedrag, victimisatie, niet-gewelddadige criminaliteit.

De Vogel et al. 2012. Ontwikkeld voor de forensische psychiatrie. Samenvatting; scoren vraagt de handleiding.

HET VERHAAL

Wat een verhaal wel en niet zegt

Vlot, samenhangend, empathisch

Geen bewijs van betrouwbaarheid. De charmefaçade produceert net die vlotheid.

Verward, defensief, emotioneel vlak

Geen bewijs van schuld. Zo presenteren chronische stress en trauma zich ook.

Noteer observaties en besluiten apart. Latere hulpverleners en rechters lezen je dossier.

DEEL 4

De narcisme-val

Wie noemt wie een narcist, en waarom?

“Hij is een narcist.”

“Zij is een narcist.”

Het woord kan aan beide kanten van een dossier vallen. Wat zegt het over wie het uitspreekt?

Klinische observatie en werkhypothese, niet empirisch getoetst.

TWEE LEZINGEN

Wie noemt wie een narcist?

Laag-contextueel over hoog-contextueel

“Die ander denkt niet wat ik denk.”

- Aanvoelen, anticiperen en tussen de regels lezen komen over als bijbedoelingen of manipulatie.
- Conclusie: die ander denkt alleen aan zichzelf. Het label wordt “narcist”.

Hoog-contextueel over laag-contextueel

“Die ander redeneert vanuit het eigen ik.”

- Merkt dat de ander weinig perspectief neemt, en zoekt de verklaring in de situatie: die ander ziet het niet.
- Komt zelden bij het label “narcist” uit, want zo denkt hij of zij zelf niet.

Klinische observatie (K. Thomeer), werkhypothese, niet empirisch getoetst.

MECHANISME

Waarom het label zo snel valt

Voorspellend brein

Ieder gebruikt het eigen denken als verwachting voor het denken van de ander. Wat niet klopt, is een voorspellingsfout die om een verklaring vraagt.

False consensus

Eigen keuzes lijken gewoon; wie anders kiest, lijkt een afwijkend karakter te hebben. De verklaring belandt dan in de persoon.

Dubbel empathieprobleem

Misverstanden tussen verschillende manieren van denken lopen in beide richtingen. In gemengde groepen autistische en niet-autistische volwassenen ging minder informatie over en was er minder rapport.

Ross et al. 1977. Milton 2012. Crompton CJ et al. Autism. 2020;24(7):1704-1712. Toepassing op denkstijl: hypothese.

IN HET ONDERZOEK

Wat dit betekent voor de deskundige

1. Lees “narcist” als een uitspraak met een afzender. Het zegt iets over het kader van de spreker, en soms over de ander.

2. Toets aan gedrag over tijd: wie is bang, wie past zich aan, wie heeft toegang tot geld, documenten en netwerk?

3. Een persoonlijkheidsoordeel steunt op eigen onderzoek. Het verhaal van de ex-partner is daarvoor geen bron.

4. Ook je eigen denkstijl kleurt welke partij logisch klinkt.

NUANCE

En als het wel narcisme is?

Wat je dan ziet

- Weinig empathie voor de impact van eigen gedrag
- Schuld verschuiven als standaardmechanisme
- Omstaanders inpalmen, ook hulpverleners

Binnen het contextkader

Rigide, egocentrische patronen kunnen begrepen worden als een doorgedreven laag-contextuele stijl. Werkhypothese.

Het onderscheid ligt in gedrag over tijd en over situaties heen, vastgesteld in eigen onderzoek.

ookmannen.be/nl/hulpverlener/vrouwelijke-agressors en /contextblindheid

DEEL 5

Praktijk

Wat je morgen anders kunt doen

WERKHYPOTHESE

Contextblindheid en controlerend gedrag

Status

Verklarend kader, werkhypothese. Geen DSM-diagnose.

Voorzichtig

Een denkstijl maakt niemand dader. Het kader helpt verklaren waarom controlerend gedrag moeilijk verandert.

In de begeleiding

“Wat heb ik nu weer verkeerd gedaan?” kan een gemeende vraag zijn.

- Pleger en slachtoffer altijd apart
- Geen empathisch inzicht verwachten als vertrekpunt
- Expliciete, concrete taal
- Op lange termijn: mentalisatiebevorderende therapie of schematherapie
- De veiligheid van het slachtoffer eerst

TAAL

Twee zinnen naast elkaar

“Uw gedrag heeft pijn gedaan.”	“Wat u op die datum deed, had dit concrete gevolg.”
“We houden het in het oog.”	“Ik bel u donderdag om tien uur.”
“Is dat duidelijk?”	“Hoe gaat u dat thuis aanpakken?”

Feiten, gedrag, gevolg: in die volgorde.

ookmannen.be; Thomeer en Vermeulen, Huisarts Nu 2026.

DOCUMENTEREN

Schrijven voor wie na jou leest

Gedrag objectief

Wat, wanneer, wie was aanwezig, welke impact.

Patronen over tijd

Losse incidenten verdwijnen in een juridisch dossier.

Digitaal en administratief

Volg-apps, valse meldingen, procedures als drukmiddel.

Kinderen apart

Noteer de impact op kinderen afzonderlijk.

Observaties en besluiten apart noteren.

MET JE BUUR

Een dossier van jezelf

Twee minuten. Welk label viel, en van wie kwam het? Welk gedrag over tijd zou het bevestigen of ontkrachten?

GRENZEN

Wat we nog niet weten

Contextblindheid en het voorspellende brein

Twee talen voor hetzelfde mechanisme. Getoetst per diagnose, met wisselende resultaten; als gemeenschappelijke factor achter diagnoses niet aangetoond, en er is geen gevalideerd meetinstrument.

De narcisme-observatie

Klinische ervaring, niet getoetst.

De cijfers

Zelfrapportage in de Belgische EU-GBV-enquête 2021-2022, met 965 mannen: volgens de onderzoekers verkennende cijfers.

Bruikbaar in de begeleiding is iets anders dan bewezen.

SAMENVATTING

Vier boodschappen

1. Waarnemen is voorspellen, ook voor de deskundige.
2. Context bepaalt welk signaal telt. Mensen verschillen in hoe vanzelf dat gaat.
3. Bij mannelijke slachtoffers zit het geweld vaak in een patroon zonder sporen. Vraag naar angst en aanpassing.
4. Het label “narcist” heeft een afzender. Toets het aan gedrag over tijd.

DOORVERWIJZEN

Hulp in België

112 · 101

Acuut gevaar: noodnummer en politie.

1712

Vlaanderen en Brussel. Gratis en anoniem, werkdagen 9 tot 18 uur.

0800 30 030

Wallonië en Brussel: Écoute Violences Conjugales. Gratis, dagelijks 8 tot 20 uur. Ook voor wie geweld gebruikt.

0800 13 500

CAW: ook voor wie zelf geweld gebruikt en wil veranderen.

1813

Zelfmoordlijn.

ookmannen.be

Informatie voor slachtoffers en hulpverleners, in het Nederlands, Frans en Engels.

Zoals vermeld op ookmannen.be/nl/hulp/crisis

Bronnen I. Het voorspellende brein

I.1 Friston K. The free-energy principle: a unified brain theory? Nat Rev Neurosci. 2010;11(2):127-38. doi:10.1038/nrn2787. PMID: 20068583.

I.2 Friston K, Rigoli F, Ognibene D, Mathys C, Fitzgerald T, Pezzulo G. Active inference and epistemic value. Cogn Neurosci. 2015;6(4):187-214. doi:10.1080/17588928.2015.1020053. PMID: 25689102.

I.3 Pellicano E, Burr D. When the world becomes ‘too real’: a Bayesian explanation of autistic perception. Trends Cogn Sci. 2012;16(10):504-10. doi:10.1016/j.tics.2012.08.009. PMID: 22959875.

I.4 Van de Cruys S, Evers K, Van der Hallen R, et al. Precise minds in uncertain worlds: predictive coding in autism. Psychol Rev. 2014;121(4):649-75. doi:10.1037/a0037665. PMID: 25347312.

I.5 Lawson RP, Rees G, Friston KJ. An aberrant precision account of autism. Front Hum Neurosci. 2014;8:302. doi:10.3389/fnhum.2014.00302. PMID: 24860482.

I.6 Fletcher PC, Frith CD. Perceiving is believing: a Bayesian approach to explaining the positive symptoms of schizophrenia. Nat Rev Neurosci. 2009;10(1):48-58. doi:10.1038/nrn2536. PMID: 19050712.

I.7 Adams RA, Stephan KE, Brown HR, Frith CD, Friston KJ. The computational anatomy of psychosis. Front Psychiatry. 2013;4:47. doi:10.3389/fpsyt.2013.00047. PMID: 23750138.

I.8 Sterzer P, Adams RA, Fletcher P, et al. The predictive coding account of psychosis. Biol Psychiatry. 2018;84(9):634-43. doi:10.1016/j.biopsych.2018.05.015. PMID: 30007575.

Bronnen I. Het voorspellende brein

I.9 Barrett LF, Quigley KS, Hamilton P. An active inference theory of allostasis and interoception in depression. Philos Trans R Soc Lond B Biol Sci. 2016;371(1708):20160011. doi:10.1098/rstb.2016.0011. PMID: 28080969.

I.10 Gilbert JR, Wusinich C, Zarate CA. A predictive coding framework for understanding major depression. Front Hum Neurosci. 2022;16:787495. doi:10.3389/fnhum.2022.787495. PMID: 35308621.

I.11 Wilkinson S, Dodgson G, Meares K. Predictive processing and the varieties of psychological trauma. Front Psychol. 2017;8:1840. doi:10.3389/fpsyg.2017.01840. PMID: 29089916.

I.12 Kaye AP, Krystal JH. Predictive processing in mental illness: hierarchical circuitry for perception and trauma. J Abnorm Psychol. 2020;129(6):629-32. doi:10.1037/abn0000628. PMID: 32757606.

I.13 Gonzalez-Gadea ML, Chennu S, Bekinschtein TA, et al. Predictive coding in autism spectrum disorder and attention deficit hyperactivity disorder. J Neurophysiol. 2015;114(5):2625-36. doi:10.1152/jn.00543.2015. PMID: 26311184.

I.14 Qela B, Damiani S, De Santis S, et al. Predictive coding in neuropsychiatric disorders: a systematic transdiagnostic review. Neurosci Biobehav Rev. 2025;169:106020. doi:10.1016/j.neubiorev.2025.106020. PMID: 39828236.

I.15 Alotaibi AS. Predictive coding in psychopathology: mechanistic model or metaphorical re-description? Front Hum Neurosci. 2026;19:1743028. doi:10.3389/fnhum.2025.1743028. PMID: 41625546.

Bronnen I. Het voorspellende brein (vervolg)

I.16 Teufel C, Subramaniam N, Dobler V, Perez J, Finnemann J, Mehta PR, et al. Shift toward prior knowledge confers a perceptual advantage in early psychosis and psychosis-prone healthy individuals. Proc Natl Acad Sci U S A. 2015;112(43):13401-6. doi:10.1073/pnas.1503916112. PMID: 26460044.

I.17 Lawson RP, Mathys C, Rees G. Adults with autism overestimate the volatility of the sensory environment. Nat Neurosci. 2017;20(9):1293-9. doi:10.1038/nn.4615. PMID: 28758996.

I.18 Powers AR, Mathys C, Corlett PR. Pavlovian conditioning-induced hallucinations result from overweighting of perceptual priors. Science. 2017;357(6351):596-600. doi:10.1126/science.aan3458. PMID: 28798131.

I.19 Karvelis P, Seitz AR, Lawrie SM, Seriès P. Autistic traits, but not schizotypy, predict increased weighting of sensory information in Bayesian visual integration. eLife. 2018;7:e34115. doi:10.7554/eLife.34115. PMID: 29757142.

Bronnen II. Context en partnergeweld

II.1 Thomeer K, Vermeulen P. Context en contextblindheid: waarom sommige patiënten zo moeilijk te begrijpen zijn. Huisarts Nu. 2026;55(2):94-8.

II.2 Arnsten AF. Stress signalling pathways that impair prefrontal cortex structure and function. Nat Rev Neurosci. 2009;10(6):410-22. doi:10.1038/nrn2648. PMID: 19455173.

II.3 Ross L, Greene D, House P. The ‘false consensus effect’: an egocentric bias in social perception and attribution processes. J Exp Soc Psychol. 1977;13(3):279-301. doi:10.1016/0022-1031(77)90049-X.

II.4 Harsey SJ, Freyd JJ. The influence of deny, attack, reverse victim and offender and insincere apologies on perceptions of sexual assault. J Interpers Violence. 2023;38(17-18):9985-10008. doi:10.1177/08862605231169751. PMID: 37154429.

II.5 Milton DEM. On the ontological status of autism: the ‘double empathy problem’. Disabil Soc. 2012;27(6):883-7. doi:10.1080/09687599.2012.710008.

II.6 Crompton CJ, Ropar D, Evans-Williams CV, Flynn EG, Fletcher-Watson S. Autistic peer-to-peer information transfer is highly effective. Autism. 2020;24(7):1704-12. doi:10.1177/1362361320919286. PMID: 32431157.

Bronnen II. Context en partnergeweld

II.7 de Vogel V, de Vries Robbé M, van Kalmthout W, Place C. Risicotaxatie van geweld bij vrouwen: ontwikkeling van de ‘Female Additional Manual’ (FAM). Tijdschr Psychiatr. 2012;54(4):329-38. PMID: 22508350.

II.8 Kropp PR, Hart SD, Belfrage H. Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk (B-SAFER): user manual [draft]. In: The development of the Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk (B-SAFER): a tool for criminal justice professionals [Internet]. Ottawa: Department of Justice Canada; 2005 [geraadpleegd op 9 november 2026]. Beschikbaar via: https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/famil/rr05_fv1-rr05_vf1/b1.html

II.9 Thomeer K. ookmannen.be: partnergeweld tegen mannen [Internet]. 2026 [geraadpleegd op 9 november 2026]. Beschikbaar via: https://ookmannen.be/

II.10 Thomeer K. Context Thinking [Internet]. 2026 [geraadpleegd op 9 november 2026]. Beschikbaar via: https://contextthinking.org/

II.11 Kelly JB, Johnson MP. Differentiation among types of intimate partner violence: research update and implications for interventions. Fam Court Rev. 2008;46(3):476-99.

II.12 Hines DA, Douglas EM. Intimate terrorism by women towards men: does it exist? J Aggress Confl Peace Res. 2010;2(3):36-56. doi:10.5042/jacpr.2010.0335. PMID: 21165167.

II.13 Hines DA, Douglas EM. Influence of intimate terrorism, situational couple violence, and mutual violent control on male victims. Psychol Men Masc. 2018;19(4):612-23. doi:10.1037/men0000142. PMID: 30524210.

II.14 Janssen C, Vesentini F. Gendergerelateerd geweld in België. Kerncijfers van de Europese enquête over geweld tegen vrouwen en andere vormen van interpersoonlijk geweld (EU-GBV, 2021-2022). Namen: IWEPS, BISA, Statistiek Vlaanderen; 2024.

Bronnen III. Persoonlijkheid en DSM

III.1 Chamberlain SR, Solly JE, Hook RW, Vaghi MM, Robbins TW. Cognitive inflexibility in OCD and related disorders. Curr Top Behav Neurosci. 2021;49:125-45. doi:10.1007/7854_2020_198. PMID: 33547598.

III.2 Silbersweig D, Clarkin JF, Goldstein M, et al. Failure of frontolimbic inhibitory function in the context of negative emotion in borderline personality disorder. Am J Psychiatry. 2007;164(12):1832-41. doi:10.1176/appi.ajp.2007.06010126. PMID: 18056238.

III.3 Regier DA, Narrow WE, Clarke DE, et al. DSM-5 field trials in the United States and Canada, part II: test-retest reliability of selected categorical diagnoses. Am J Psychiatry. 2013;170(1):59-70. doi:10.1176/appi.ajp.2012.12070999. PMID: 23111466.

Bronnen III. Persoonlijkheid en DSM

III.4 Fabiano F, Haslam N. Diagnostic inflation in the DSM: a meta-analysis of changes in the stringency of psychiatric diagnosis from DSM-III to DSM-5. Clin Psychol Rev. 2020;80:101889. doi:10.1016/j.cpr.2020.101889. PMID: 32736153.

III.5 Wakefield JC. DSM-5, psychiatric epidemiology and the false positives problem. Epidemiol Psychiatr Sci. 2015;24(3):188-96. doi:10.1017/S2045796015000116. PMID: 25675983.

III.6 Cosgrove L, Krimsky S. A comparison of DSM-IV and DSM-5 panel members' financial associations with industry: a pernicious problem persists. PLoS Med. 2012;9(3):e1001190. doi:10.1371/journal.pmed.1001190. PMID: 22427747.

III.7 Davis LC, Diianni AT, Drumheller SR, et al. Undisclosed financial conflicts of interest in DSM-5-TR: cross sectional analysis. BMJ. 2024;384:e076902. doi:10.1136/bmj-2023-076902. PMID: 38199616.

III.8 Thomeer K, Vermeulen P, van Os J. DSM in de spreekkamer: hoe classificatie het gesprek kan ombuigen naar labelzorg. Manuscript; 2026.

Vragen

ookmannen.be · contextthinking.org

Alle inhoud onder CC BY-NC-SA 4.0, tenzij anders vermeld.